

PEDAGOGIK MAHORAT

MS
2021

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

MAXSUS SON (2021-yil, MAY)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2021

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021, MAXSUS SON

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qat'iyat bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy

Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Shoira NOROVA

Buxoro davlat universiteti

musiqa ta'limi kafedrası

katta o'qituvchisi

O'ZBEK AN'ANAVIY QO'SHIQCHILIGIDA USTOZ-SHOGIRD IJRO YO'LLARI

Respublikamiz Prezidenti va hukumatimiz rahbariyati xalq ta'limini rivojlantirish va yuqori bosqichlariga ko'tarish, o'quvchilarni musiqiy iqtidorini yuksaltirishda dunyo tajribalarini o'rganish hamda, ota-bobolarimiz boy madaniy merosiga tayanish, uni kengroq qo'llash borasidagi harakatlar yanada yaxshiroq ishlashga undamoqda. O'zbekistonni dunyoga tanitish, ertangi kunimizni yanada nurafshon qilish uchun bilim olib izlanishlar, yoshlarga ko'rsatilayotgan sayi-harakatlar albatta bir kun o'zining mevasini beradi.

Kalit so'zlar: jamiyat, vazifa, ma'naviy, boylik, axloqiy, poklik, jismoniy, barkamol, meros, iqtidor, bosqich.

Президент и руководство нашего правительства призывают людей усерднее работать над развитием и повышением уровня народного образования, изучать мировой опыт совершенствования музыкальных талантов учащихся, опираться на богатое культурное наследие наших предков и использовать его. шире. Усилия, направленные на то, чтобы познакомить мир с Узбекистаном, сделать наше будущее ярче, получить знания и исследования, а также усилия, прилагаемые к молодежи, однажды принесут плоды.

Ключевые слова: общество, миссия, духовное, богатство, мораль, чистота, физическое, гармоничное, наследственность, талант, стадия.

The President and the leadership of our government are urging people to work harder to develop and raise the level of public education, to study world experience in improving the musical talent of students, to rely on the rich cultural heritage of our ancestors and to use it more widely. The efforts to introduce Uzbekistan to the world, to make our future brighter, to acquire knowledge and to make efforts for the benefit of young people will one day bear fruit.

Key words: society, mission, spiritual, wealth, moral, purity, physical, harmonious, heritage, talent, stage.

Kirish. Jamiyatimizning eng muhim vazifalaridan biri – o'zida ma'naviy boylikni, axloqiy poklik va jismoniy barkamollikni mujassamlantirgan insonni yetishtirishdir. Yigit-qizlarimizni buyuk davlatga munosib farzandlar etib tarbiyalashimiz lozim. Umumta'lim maktablarida tarbiyaviy ishlarning barcha jihatlarini tubdan qayta qurish talabi kundan-kunga oshib bormoqda. Vatanparvarlik, millatlararo muloqot madaniyati, vijdoniylik, milliy odob kabi fazilatlarini yoshlarimizda shakllantirishimiz bugungi dolzarb vazifadir. Shu jihatdan maktablarda musiqa va qo'shiq san'ati sabog'ini puxta yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism. Asarning nasriy bayoni, g'oyaviy mazmuni, musiqiyligi, ohang tuzilmasida o'zbek klassik musiqasiga xos qoida daromad, avj, chuqur avj, ritmik guruhlanish, shuningdek, tasviriy vositalar, g'azaldagi misralar, so'zlar, bo'g'inlararo mutanosiblik, har bir unli tovushlarda talqin qilinadigan murakkab, yoqimli qochirim va sayqallarni aniqlash hamda tahlil qilish, shu tariqa o'quvchilarda zarur axloqiy estetik sifat ko'nikmalarni shakllantirish maqsad qilib qo'yildi.

Biz quyida A. Navoiy g'azali bilan aytilgan "Minojat" klassik ashulasini qanday xofizlarimiz kuylab o'tishgani va mashg'ulotni o'tkazish uchun qanday tayyorgarlik ishlarini amalga oshirganimizni bayon qilamiz.

1. Adabiy – musiqali ko'rgazma:

a) Navoiyning lirik devonlari "Qaro ko'zum", "Topmadim" va besh jildlik "O'zbek xalq muziqasi" asari;

b) Navoiyning mazkur g'azalini ijro etgan mashhur xonandalar (Y. Rajabiy B. Davidova)ning portretlari.

d) o'quvchilarning A. Navoiy asarlariga chizgan rasmlar;

e) Navoiy bo'lgan joylar xaritasi.

Mashg'ulot rejasi:

a) o'qituvchining kirish suhbat (klassik adabiyot va professional xalq musiqa ijodiyoti haqida);

b) ashulani eshittirish;

d) g'azalni o'qish, tekst ustida ishlash va mazmunini o'rganish;

e) ashuladagi badiiy, musiqiy, tasviriy vositalarni aniqlash;

f) ashulaning badiiyligi va xalqchilligi;

g) ashulani takroran eshittirish.

3. Mashg'ulotning maqsadi.

a) ashula mazmunini o'rganish;

b) O'quvchilarda lirik tuyg'ularini hamda musiqani idrok etish hissini rivojlantirish.

4. Mashg'ulot materiallari:

a) gram yozuv (biz qo'shiqni klassik ashulalarning mohir ijrochisi B. Davidova ovozida tingladik);

b) g'azal matni, vazni, lug'at va izohlar, ashulaning nota yozuvi, undagi bezak elementlari, diapazoni.

ko'rgazmali qurol sifatida alohida plakat va yozuvlarda bayon etildi.

Muhokamalar va natijalar. Mashg'ulotning o'tkazish tartibi. O'tgan mashg'ulotda o'rganilgan Navoiy g'azallari yuzasidan savol-javoblar qilingach, o'quvchilardan biri shoirning "Mexribone topmadim" (mashg'ulotning o'qituvchisi) yangi mavzuni kirish so'zi bilan boshlab buyuk bobomiz Alisher Navoiy XV asr ijtimoiy muhitida kamol topganligi, ulkan mutaffakir va gumanitar olim sifatida o'z asarlarida insonning mehnatsevarligi, axloqliligi va donishmandligini yuqori baholaganligi, xalqlar o'rtasidagi hamjihatlik, do'stlikni, sof sevgi-muhabbatni ulug'laganligi, inson go'zalligini xalqparvarlik g'oyalari bilan uzviy bog'lashda talqin etganligini qisqacha hikoya qilib berdi. Alisher Navoiy o'zi yashagan davr musiqasi haqida bilimdonlari, sozandalari, Xofiz Qozoq (mohir qonunchi) Paxlavon Muhammad, Usto Said Ahmad (xushshubbat g'ijjakchi) Mutaxxari Udiy va Qulmuhammad Udiy (ud cholg'u asbobining benazir ijrochisi) Ustod Shaxiy Noiylar (naychi) bilan yaqindan muloqotda bo'lganligi, "Mahbub ul-qulub" (ko'ngillar sevgani) "Farxod va Shirin", "Layli va Majnun" asarlarida insonning quvonchli va hasratli lahzalarini musiqiy ohangda mahorat bilan tasvirlanganligi musiqi san'atini insonning ma'naviy kamolotida hal qiluvchi vositalardan biri deb bilganligini bayon qildi.

Adabiyot o'qituvchisi "Sabbayi sayyor"da Diloromni go'zal va sohibjamol, sadoqatli mahbuba, mohir sozanda hamda xushovoz xonanda sifatida gavdalandirish buyuk mutaffakir musiqi ilmining chuqur bilimdon bo'lganligini ko'rsatishni alohida takidlab o'tish mumkin.

O'zbek klassik ashulalarining musiqiy qurilmasi g'oyat hayotiy, ular mashg'ulot (cholg'u) tarzida ifodalangan shoirning mahbubasiga ko'ngil rozi, o'rtadagi ishqiy munosabatlarning nafis sadolari kechida voqea va hodisalar haqidagi tasavvurimizni qaytadan tiklab qalbimizda yangi bir go'zallik olami yaratish qudratiga ega ekanligi ta'kidlab o'tiladi. U mazkur qo'shiq insoniy tuyg'ularga boyligi, hayotiylik, haqqoniylik, badiiy tafakkurining teranligi, mukammalligi bilan Navoiy ijodining emas, balki ko'p arslon she'riyatimizning, musiqamizning eng nodir namunalaridan biri ekanligi va hali ko'p zamonlar qo'shiq muxlislarini o'ziga rom etishi uqtiriladi.

Mashg'ulot yuqori sinf o'quvchilarini klassik musiqi madaniyatimiz durdonasi bilan yaqindan tanishishga, ularda ilgari surilgan mazmun ifoda vositasida vafodorlik, fidoiylik, odamiylik, poklik kabi insoniy fazilatlarni namoyon qilishga ko'maklashadi.

Xulosa. Shunday qilib yoshlarni musiqi va qo'shiq sanati asosida tarbiyalash murakkab izchillik talab qiladigan vazifadir. Kuy qo'shiq inson ma'naviyatini yanada boyitadi, uni go'zallik, muhabbat, yaratuvchanlik olamiga chorlaydi. Qo'shiqning qudrati beqiyos. U faqat shoir, bastakor, xonanda va sozandaning shaxsiy o'y fikrlarini emas balki xalqning o'tmishi, buguni va kelajagini ifoda etadi.

Adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. -Toshkent: "O'zbekiston", 2017-y.
2. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. 1-ilova: "2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi". Xalq so'zi gazetasi. 2017-yil 8-fevral soni va Internet resurs: www.lex.uz.
3. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Ma'ruzalar matni. -Qarshi, "Nasaf", 2000-yil.
4. Inomxo'jayev S., L.Xo'jayeva. Badiiy so'z san'ati. -Toshkent: "G'.G'ulom nashriyoti", 1972.

МУСИКА	5
Бахром МАДРИМОВ. Из истории макомов	5
Ismatilla QUDRATOV, Azamat RAJABOV. Talabalarni dirijorlik faoliyatiga tayyorlash tizimi va uning samaradorligi	8
Davron RUZIYEV. Ansambl ijrochilarida obrazli musiqiy tafakkurni shakllantirish	11
Rajabov TUXTASIN. Uzluksez ta'lim tizimida buxoro bolalar folklor kushiklarini yrgatish jarasining samaradorligi	16
Ulug'bek MIRSHAYEV. O'quvchi-yoshlarni musiqa orqali komil inson qilib tarbiyalash	20
Shoira NOROVA. O'zbek an'anaviy qo'shiqchiligida ustoz-shogird ijro yo'llari	23
Ibrogim KAYUMOV. San'atning turlari va ularning tarbiyaviy ahamiyati	25
Farrux HURILLAEB, Nigora HURILLAEB. Buxoro folklor kushiklarining uziga xos ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati	28
Ilhom KUSHAEB, Isom AXTAMOV. Musikey pedagogik ta'limda an'anaviy musikay merosning yurri	32
To'liqjon MUXAMEDOV. Umumta'lim maktablarining musiqa to'garaklarida qo'shiq o'rgatish usullari	35
O'g'ilo RAMAZONOVA. An'anaviy xonandalik va hofizlik san'ati	38
Malohat RAHMATOVA. Umumta'lim maktablarida xalq musiqa ijodiyoti ansamblini tashkil etish yo'llari	41
Sherzod SHAMSIEV. Maktab o'quvchilarida musiqa ijodkorlik malakasini o'stirish yo'llari	44
Komil XOLIQOV. Musiqa ta'limida ustoz-shogird munosabati	46
Zarnigor ALAYEVA. Xalq qo'shiqlari asosida boshlangich sinf o'quvchilarining nutqiy malakasini o'stirish	49
Sadritdin GULOV. Umumta'lim maktablarida musiqa to'garagini tashkil etish metodlari	51
O'ktam IBODOV. O'quvchilarning musiqiy badiiy didini o'stirishga qo'yiladigan talablar	53
Ravshan RAXIMOV. O'quvchilarning musiqiy his-tuyg'usini rivojlantirish va takomillashtirish jarayoni	55
Nurbek RAXMATOV, Vazira ATAEB. Fortepiano fanini yuritishdagi innovatsiyalar va ilg'or xorijiy tajribalar	58
Maxsuda AXMEDOVA. Yuvchilarda yzbek musiqa folklor haqidagi tasavvurlarni shakllantirishning psixologik asoslari	61
Maxsuda AXMEDOVA. Yuvchilarda yzbek musiqa folklori haqidagi tasavvurlarni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik muammolari	64
TASVIRIY SAN'AT	66
Nodir YDGAPOV. B'ljak chizmachilik ykituvchilarining kasbiy kunikmalarini kompyuter animatsion modellar vositasida shakllantirish muammolari	66
Tolib SOBIROV. Tasviriy san'atni o'qitishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llashning maqsad va vazifalari	69
Dilshod MAMATOV. Umumiy yurta ta'lim maktab chizmachilik darslarida kompyuter grafikasidan foydalaniish metodikasi	72
Dilshod MAMATOV, Sevara NURMURODOVA. Oliy ta'lim tizimida talabalarining tasviriy san'at fanlaridan mustaqil ta'lim jarayonini tashkil qilish muammolari	75
Dilshod MAMATOV, Zarnigor RO'ZIMURODOVA. Chizmachilik darslarida kompyuter texnologiyalaridan foydalanib o'quvchilarning estetik madaniyatini rivojlantirish muammolari	77
Suxrob ABDULLAEV. Kreativniy podhod k osnovam risunka buduyshix spetsialistov napravleniya obrazovaniya izobrazitel'nogo iskusstva i inzhenernoy grafiki	81
Barot AZIMOV. Tasviriy san'at ta'limida pedagogik texnologiyalar	84
Muzaffar AVLIYAKULOV. Talabalarining bilimlarini tezkor baholashda individual test topshiriqlaridan foydalanish, ularni nazorat qilish va baholash	88
Shodijon BAKAYEV, Sherozjon SHOKIROV. Xalq amaliy bezak san'ati fanini o'qitish orqali yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini shakllantirish	91
Gulnora XAKIMOVA. Maktablarda tasviriy san'at darslarini tashkil etishda yuvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish	95
Muxayir AZIMOVA. Buxoro davlat universiteti tuzilmasiidagi "Qatagon kurbonlari hotirasi" muzeyi faoliyati va universitet ravnaqi yulida kushgan hissasi	101
Muhayyo AZIMOVA. Tasviriy san'at mashg'ulotlarini tashkil etishning samarali shakllaridan biri sifatida treninglardan foydalanish	105

